

Programul de Îmbogățire Instrumentală (PII)

Cele 14 instrumente ale metodei Feuerstein au fost articulate într-un așa numit „program de îmbogățire instrumentală” (Instrumental Enrichment, respectiv IE), ce vizează în mod direct anumite funcții cognitive adesea deficitare la persoanele cu dificultăți de învățare: capacitatea de comparație a structurilor, căutarea analogiilor și a diferențelor, capacitatea de modelare și de concretizare, capacitatea de generalizare, de planificare, de abstractizare, de orientare spațială și temporală, stabilirea de relații numerice analogice, seriale etc., memoria vizuală și numerică, capacitatea de reprezentare grafică. Prin modul atractiv, neconvențional de prezentare, instrumentele motivează deopotrivă copiii și adulții pentru efectuarea exercițiilor și depășirea dificultăților de gândire. Instrumentarea gândirii copilului cu elemente care pot să îi ajute la mobilizarea și reglarea propriei gândiri va avea ca scop crearea nevoii sale intrinseci de a folosi modalități intelectuale superioare în rezolvarea problemelor sale școlare și sociale. Străduința copilului de a depune o activitate intelectuală autonomă va conduce la creșterea gradului său de independență și îi va schimba percepția despre sine ca personalitate cognitivă autonomă.

Astfel, instrumentele elaborate de echipa lui Feuerstein facilitează creșterea capacităților cognitive, pe de o parte prin creșterea motivației pentru rezolvare de probleme, pe de altă parte prin oferirea sentimentului de competență persoanelor care sunt subiecții învățării. Ele duc la modificări cognitive structurale – care apar prin antrenarea funcțiilor cognitive, inclusiv a celor deficitare, și prin crearea unui sistem de semnificații și sensuri specifice nivelurilor intelectuale superioare – precum și la unele progrese ale inteligenței.

Deși accentuează destul de mult aspectele *cognitive* ale modificabilității, Feuerstein nu ignoră deloc aspectele *afectiv-motivaționale* și sociale. Cognația și emoția sunt două fațete ale aceleiași monede, spune Piaget. Feuerstein privește cognația ca „drumul regal” al modificării funcției individului. Odată ce individul a fost înzestrat cu un vocabular adecvat, precizie și comportament comparativ, cu o bună gândire ipotetică și moduri corecte de concluzie, el va avea posibilitatea de a dobândi mai multă introspecție emoțională și alte experiențe. Cognația trebuie să ajungă la motivație. Datorită medierii și achiziției experienței de învățare mediate, „copiii dificili” își schimbă de multe ori complet comportamentul.

Aplicarea metodei îmbogățirii instrumentale poate fi un răspuns la problemele ridicate de schimbările ce se impun în conținutul și scopurile educației. Așa cum remarcă Comisia

Europeană prin Towards a cognitive society (1995) – Cartea albă a educației pentru societățile europene în transformare acum, la început de mileniu 3 – este nevoie de o transformare profundă a sistemului educațional, a modului de gândire și de lucru al cadrelor didactice, dar și de o preocupare pentru îmbunătățirea capacității de învățare a copiilor. Aceste schimbări se impun în condițiile când unui număr important de copii nu le sunt asigurate nevoile educaționale în sistemul existent de învățământ. Recomandările din amintita carte albă vizează, printre altele, dezvoltarea capacităților de învățare a copiilor, prin formarea deprinderilor de învățare a învățării.

Programul de Îmbogățire Instrumentală Feuerstein (IE) este conceput ca un substitut pentru experiențele de învățare mediată. Scopul programului este intensificarea abilității individului de a beneficia de pe urma expunerii directe la noi experiențe, atât în situații formale, cât și informale. **IE** își atinge scopul prin șase ținte (Feuerstein et al., 1986):

Prima țintă este **corectarea funcțiilor cognitive deficiente**, care sunt rezultatul unor experiențe timpurii de învățare mediată, insuficiente sau inadecvate.

A doua țintă a programului este de **a ajuta elevul să-și însușească vocabularul, conceptele, strategiile, abilitățile, operațiile și relațiile necesare pentru a-și îndeplini sarcina.**

A treia țintă este **producerea motivației intrinseci, prin formarea deprinderilor**. Noi strategii, operații și principii sunt consolidate și internalizate, astfel încât să poată fi folosite ca o necesitate internă și să se recunoască economia folosirii lor eficiente.

A patra țintă a programului este **crearea intuiției persoanei care învață față de natura și utilitatea diferitelor procese și strategii**. Prin intuiție și cu ajutorul profesorului, elevul va înțelege motivele care duc la succesul sau insuccesul său, va înțelege natura proceselor cognitive și valoarea folosirii lor.

A cincea țintă este **crearea unei motivații intrinseci, în care recompensa pentru îndeplinirea unei sarcini este oferirea unei alte sarcini**. Sarcinile programului sunt interesante, provocatoare și complexe, îmbogățind astfel motivația elevului.

A șasea țintă este **schimbarea percepției de sine a elevului, în sensul de a se transforma dintr-un receptor pasiv de informații, într-un generator activ de noi informații**. Elevii speciali, în mod normal, simt că nu sunt capabili de a-și construi propriile răspunsuri, ascunzând, astfel, statutul real al structurilor lor cognitive. În **IE**, sarcinile sunt în așa mod construite, încât

să arate elevilor că ei sunt competenți în a descoperi și redescoperi răspunsuri – răspunsuri pe care ei le pot crea independent și pe care nu le-au învățat anterior.

Orientarea profesorului în direcția atingerii acestor scopuri modifică stilul de predare al profesorului și al elevului. *Sentimentele de competență* sunt fortificate, iar cele precedente de eșec sunt înlocuite cu sentimentul de curiozitate. Programul ajută astfel și la *prevenirea stigmatizării* și a formării unei imagini negative de sine. Oamenii care au fost considerați până acum incapabili de a învăța și de a înregistra progrese pe plan școlar (cei considerați de unii ca fiind « proști » sau « leneși ») își descoperă acum deprinderea de a gândi. Când acest lucru este conștientizat de mediu, se schimbă sentimentul negativ și imaginea pozitivă de sine este refăcută.

Lector univ.dr. TODOR OTILIA